

Referat af møde d. 13. september 2021 i den lokale projektgruppe vedr. Naturnationalpark Stråsø

Mødedeltagere:

Karsten Filsø	Holstebro Kommune
Joan Hansen	Herning Kommune
Per Mikkelsen	DN
Gert Thorhauge Andersen	DOF
Ole Rønnov	DJ kreds 2
Peter Madsen	Friluftsrådet
Niels Hybholt	DGI Vestjylland
Anders Nørgård	Landbruget (Holstebro Struer landboforening)
Preben Andersen	Ulvetid
Steffen Troldtoft	Ulvefrit DK
Anders Gammelvind	O-løbere (Vestjysk orienteringsklub, Holstebro Orienteringsklub)
Tommy Gadgaard Jensen	MTB (Motionscykelklubben MedVind, Ulfborg Cykelmotion)
Inger Skov	Dansk Rideforbund
Henrik Bækstrøm Lauritsen	Idom Råsted Borgerforening
Signe Berg Madsen	Vind Borgerforening
Kim Bertelsen	Torsted Sogneforening
Martin Rud	Ulfborg Borgerforening
Gunnar Pedersen	Holstebro og Omegns Fiskeriforening
Vibeke Albinus	Brugerrådsrepræsentant
Peter Leth	Naborepræsentant
Anders Debel	Bisidder Holstebro Kommune
Eva Kanstrup	Bisidder Herning Kommune
Per Høgh Sørensen	Bisidder Ringkøbing-Skjern Kommune
Poul Ravnsbæk	Skovrider, NST Vestjylland
Henning Fjord Aaser	NST Vestjylland – projektleder NNP Stråsø
Tina Pedersen	NST Vestjylland – projektleder NNP Stråsø
Anette Kuchartik	NST Vestjylland - referent
Maja Jørgensen	NST Vestjylland - referent
Jens Henrik Jakobsen	NST Vestjylland

Afbud fra: John G. Christensen, Ringkøbing-Skjern Kommune

Skovrider Poul Ravnsbæk bød velkommen og præsenterede rammer og proces. Mødets dagsorden var at medlemmerne af den lokale projektgruppe præsenterede Naturstyrelsen for deres tanker, ideer og ønsker til den kommende Naturnationalpark Stråsø. Hvert medlem fik 5 minutter til præsentation.

BORDET RUNDT

Repræsentant for Brugerrådet: Vibeke Albinus

Glad for at Naturnationalpark Stråsø er udpeget, da biodiversitet er vigtig. Området vil tiltrække mange mennesker og derfor er beskyttelse og benyttelse vigtig.

Det er vigtigt at området formidles – biologien, landskabet, kulturhistorien etc., men undgå at få lavet en skilteskov. Offentligheden bør kende til sjældne og sårbare plantearter, så de beskyttes - også nødvendig beskyttelse mod vildtet. Hvordan vil man eksempelvis sikre og beskytte vårkobjælden?

Med hensyn til græsning foreslås – ud over den naturlige græsning med kron dyr – heste af racen exmoor eller konik. Også hingste foreslås, da det er vigtigt at få en dyreflok med naturlig social adfærd og dynamik. Islænder tilrådes ikke, da de let får sommereksem.

Anlæg vandreruter så det er hensigtsmæssigt i forhold til beskyttelseskrævende arter. Måske skal nogle vandreturer omlægges af hensyn til at skabe fred og ro for dyrelivet.

Måske kan der laves en udsigtsplatform. Informationen skal være nem at gå til. Man kan skele til hvordan skiltningen er lavet i Nissum Fjord naturpark.

Mange mennesker tager ud i skoven for at finde ro, og det skal der stadig være plads til.

Mountainbike-banen overfor Vind Hede – giver det forstyrrelse og vil det være foreneligt med kron dyrgræsning?

Holstebro Kommune: Udvalgsformand Karsten Filsø

Vigtigt at pointere at han udtaler sig som repræsentant for Holstebro Kommune. Hans input er drøftet og afstemt med Natur-, Miljø- og Klimaudvalget.

Der er fuld opbakning fra Byrådet til etablering af Naturnationalpark Stråsø – selvfølgelig med forskellig grader af opbakning og afventning i forhold til den endelige udformning.

Som det også sker i Geopark Vestjylland bør der være fokus på at turisme og brugen af området skal være bæredygtig.

Holstebro Kommune er glad for følgende:

- at der er tale om et almindeligt lavt landbrugshegn,
- at kron dyr ses som nøglearten, men man er med på at andre dyr skal udsættes for at bidrage til afgræsningen,
- at indre hegn kan fjernes, så den samlede hegnslänge kan blive mindre.

Det ligger Holstebro Kommune meget på sinde, at dyrevelfærden skal være i orden for de udsatte dyr. Dyr må tages ud, hvis der ikke er føde nok.

Med hensyn til friluftsliv sætter kommunen pris på alle kommunens naturområder, som borgerne bruger. I Naturnationalpark Stråsø skal der være plads til de friluftaktiviteter, som området kan rumme og som passer ind. Der skal gerne fortsat kunne rummes mountainbikere, ryttere osv., men uden at det ødelægger noget.

Folk skal kunne komme ind i området på en skånsom måde. Flest mulige skal kunne komme ind i området på gåben eller cykel fra p-plader. Måske der skulle opsættes et tårn mere, som det der er ude ved Lærkehøj.

Med hensyn til erhvervsdelen, så er der biavlinteresser i Stråsø. Hvis der ikke må være biavl i naturnationalparker, ønskes det, at NST aktivt er behjælpelig med at finde alternative områder.

Ulfborg Borgerforening: Martin Rud

Det er et stort ønske at skoven fortsat kan bruges af borgere, som cykler og går i området. Det vigtigste er derfor, at skoven stadigvæk kan bruges som nu.

Dyrevelfærd vægtes også højt. De udsatte dyr skal have det godt, og der skal holdes godt øje med dyrene.

Vind cykelklub: Tommy Jensen

Nervøse for hvad der kommer til at ske med de to MTB-ruter, som ligger i området. Hvordan vil disse to spor blive vedligeholdt i fremtiden? Hvis der vælter et træ over sporet bliver det så liggende?

Det er et stort ønske, at det fortsat vil være muligt at kunne køre med lys om aftenen.

De uorganiserede cyklister er sværere at styre. Derfor opfordres der til at lave en fast rute til dem, der ikke er i en klub, samt at udarbejde retningslinjer.

Ringkøbing-Skjern Kommune: Per Høgh Sørensen (suppleant for John G. Christensen)

Kommunen er glad for, at de også har fået en del af Naturnationalpark Stråsø.

Den naturlige bevægelighed for dyrene er et plus, hvorfor det lave hegn er godt.

Ser mulighed for bæredygtig naturturisme, hvor publikum skal nudges de rigtige steder hen. Der bør være fokus på formidling af området, så besøgende kan få en større forståelse og viden om naturnationalparken og naturen – uden at der laves en skilteskov.

Kommunen er meget optaget af dyrevelfærd, som selvfølgelig skal være i orden.

Ringkøbing-Skjern Kommune glæder sig til samarbejdet og vil gå helhjertet ind i det, selvom kun et mindre areal er beliggende i kommunen.

Ulvefrit DK: Steffen Troldtoft

Indstiller at ansøgning om etablering af Naturnationalpark Stråsø droppes, men da det ikke forventes at ske har foreningen følgende 12 punkter. *(De 12 punkter er eftersendt, da referenterne ikke kunne nå at følge med):*

1. Det er vigtigt at holde turisterne inde på de offentlige arealer. Hvis de mener at der skal komme 40-80 tusinde flere turister til området (jf. div. avisartikler), hvor der på nuværende tidspunkt allerede er problematisk mange, så skal der gøres en langt større indsats for at holde turisterne inde på de offentlige arealer. Det skal tydeliggøres hvor grænserne går og at man ønsker at lade de private grundejere være i fred. Afgrænsningen kan laves på forskellig vis, men den bør være tydelig hele vejen langs kanten af parken, så selv turister kan finde ud af at holde sig på den rigtige side af skel. Det vil også give en større følelse af at være i NNP, at man tydeligt kan se hvor grænserne går. Erfaring fra Nationalpark Thy siger at turister ikke har vidst at de var i NP, da ”De jo ikke havde set noget hegn eller indgang.”
2. Skovvejene eller i det mindste nogle af dem bør åbnes op for kørsel med bil. Det kunne blandt andet være de gennemgående veje. Nogle af de offentlige veje i området bør også udvides og asfalteres, så det øgede turisttryk kan guides ind ad de veje, hvor det generer de lokale mindst muligt og trafik trykket deles ud over flere km vej. Opholdssteder, parkeringspladser mv. bør holdes inde på arealet, mindst 200m fra skel, optimalt set midt på området fx nær Lærkehøj udsigtstårn. Måske 2-3 andre steder, som er nær centrale punkter i området.
3. Turister bør oplyses om at man holder sig fra privat jord og det bør oplyses hvor der er tale om privat jord. Turister bør opfordres til at tage hensyn til naboerne og blandt andet opfordres til ikke at fotografere lokale eller i det hele taget på privat jord. Oplysningerne bør som minimum fremgå på hjemmeside og på skilte ved parkeringspladser i området.
4. Brandsikring: Hvis det er korrekt at der ikke skal laves brandbekæmpelse på arealerne i tilfælde af brand, så skal naboerne sikres grundigt. Fx med et ekstra bredt brandbælte hele vejen rundt om parken. Det bør også overvejes om parken i så fald er medskyldig i skaderne og derfor erstatningsansvarlige i tilfælde af at en brand breder sig over skel til en nabo.
5. Hvis der ikke skal drives betalingsjagter på arealerne, så skal der heller ikke være offentligt ansatte der går på jagt derinde, hverken for sjov eller lønnede medarbejdere til regulering. Der skal heller ikke være pamperjagter for politikere, medlemmer af interesseorganisationer eller lignende bestikkelsesjagter på arealerne. Hvis vildtbestandene løber løbsk, så skal der laves en anden løsning. Det kunne være at drive dyrene ud til naboerne, invitere nye jægere på riffeljagt eller lignende.

6. Hvis vildtbestandene skal der op hvor arealerne græsses af i ekstremt omfang (som det skal være i henhold til rewilding idealerne), og der ikke er et hegn til at holde dem inde, så skal der en erstatningsordning på benene til naboer og genboer der også vil ende med at få betydelige vildtskader.
7. Hvis der hegnes dyr inde på arealerne, så skal der ligge klare regler for hvordan en nabo kompenseres når de slipper ud og pludselig står og græsser naboens korn. Hvis dyrene (kvæg/heste eller hvad det bliver) er vilde, og dermed ikke øremærkede, betyder det så at de skifter ejer når de går over skel? Og betyder det at naboen er fri til at lægge dem i fryseren? Også selv om det er om sommeren? Er de øremærkede, er parken så erstatningsansvarlig? Der skal ligge klare svar på spørgsmålene og private lodsejere skal holdes skadesfri eller kompenseres generøst for deres tab.
8. Naturlig hydrologi bør kun forefindes hvor det ikke generer naboerne. Det vil sige i områder hvor parken går helt til det tilhørende vandløb og kun mellem vandskel og vandløbet. Evt. med god afstand til vandskellet for en sikkerhedsskyld.
9. Det skal sikres at der ikke sker dyremishandling som det er set i andre nationalparker. Dyrene skal ikke tvinges til at spise giftige planter. De skal ikke udsultes. Dvs. der skal være mulighed for vinterfodring og i tilfælde af en selvformerende bestand, skal der tages dyr ud allerede i efteråret og først på vinteren. Ikke først når dyrene allerede har spist op og sulter. Det er også dyremishandling at hegne dyr inde sammen med ulven. Derfor bør der åbnes op for at bortregulere ulven i og omkring indhegningen (fx inden for et par km af indhegningen). Foreningen uvlefritDanmark.dk kan hjælpe med at finde frivillige til en sådan ordning.
10. Alle monokulturene skal ryddes, for at forhindre opformering af skadedyr i forbindelse med stormfald. Som det skete efter stormen Bodil og som det er set i lignende parker i Tyskland.
11. Der skal laves bekæmpelse af invasive og uønskede arter på områderne. Så de ikke breder sig til naboarealerne. Åbenlyse arter der bør gøres en indsats mod er glansbladet hæg og især engbrandbæger. Der er formodentligt mange flere.
12. Sættes der dyr ud på arealet, så skal der gøres en indsats for at undgå episoder som disse: <https://www.tv2ostjylland.dk/syddjurs/koeer-trampede-kvinde-halvt-ihjel-nu-stroemmer-detind-med-historier-om-farlige-koeer>. De udsatte dyr må ikke angribe gæsterne og hvis dyrene begynder at agere aggressivt, så skal de tages ud. Da der løbende vil være betydelig fare for at de slipper ud af hegnet, når dette uundgåeligt vil blive løbet ned af kronvildtet, så er aggressive dyr fra hegningen også en potentiel fare for naboer der færdes på egen jord.

O-løbere: Anders Gammelvind

Skoven er O-løbernes arena og et vigtigt område til specielt store stævner. O-løberne kommer ikke så tit i Stråsø – ca. 3. gange om året og hvert 10. år afholdes et stort påskeløb.

Hele Stråsø området er vigtigt for O-løberne, som særlig er populær pga. indlandsklitterne og det geologiske landskab. O-løberne er nok dem, der kender skoven allerbedst, og hele Stråsø er på deres O-løbs kort.

Der er en god dialog med Naturstyrelsen om, hvor de må færdes, og det respekterer de altid.

Glade for det lave hegn, som er vigtigt for O-løberne. Dyrevelfærd skal være i orden – de udsatte dyr skal behandles ordentligt, men det forventer de også vil ske.

O-løberne er ikke bekymret for at færdes i hegn med dyr. Den største bekymring er, at publikumstrykket bliver så stort, at O-løberne ikke får lov til at fortsætte med at afholde deres aktiviteter – at der ikke bliver plads til dem.

Ønsker at det gode samarbejde med Naturstyrelsen opretholdes samt ønsker at de kan fortsætte med deres aktiviteter.

Vind Borgerforening: Signe Berg Madsen

I Vind glædes man over, at vi får en Naturnationalpark, da de gerne vil dele de gode naturoplevelser med andre.

Vind har noget at byde ind med og tænker at en Naturnationalpark kan give vækst til byen.

Stråsø området er tyndt befolket, hvilket der sættes pris på. Derfor skal dette særpræg bevares, og må gerne kunne opleves af andre.

Områdets tre vandreruter kan sammenkobles, så folk kan få oplevelsen af storhed og det tyndtbefolkede område, der stort set er uden tekniske anlæg.

Vil gerne at skovens ro bevares og kan opleves. Der skal derfor ikke lukkes flere skovveje op for motorkørsel.

Vind Borgerforening vil gerne byde ind med de to kulturhuse – bl.a. Vindkraften, som man kan leje. Der er offentlig toilet med bad, shelter og der kan lejes mountainbikes.

Vil gerne trække noget af turismen til Vind og til Naturnationalparkens yderområder - såsom lejrpladsen i Vind og Præstbjerg. Eventuelt nye lejrpladser og andet bør lægges i kanten af Naturnationalparken, som skal friholdes, da der her skal være højt til loftet.

De sætter pris på at biodiversiteten beskyttes.

Bevar ånden på stedet, så andre også kan få den oplevelse.

Friluftsrådet: Peter Madsen

Fokus på adgangsforhold for alle – at flest mulige mennesker kan komme ud i naturen.

Skiltning skal begrænses, da det ikke hører hjemme i naturen.

Der skal være plads til mountainbikere. Ikke-organiserede mountainbikere skal selvfølgelig holde sig til reglerne.

Fint at en Naturnationalpark kan skabe værdier for alle.

Herning Kommune: Joan Hansen

Der er fuld opbakning fra Byrådet og man glæder sig til samarbejdet.

Naturnationalparken kan ses i sammenhæng med Præstbjerg, som udgør en vigtig forbindelse til Stråsø.

På friluftslivsområdet rækker 5. mio kr. ikke langt (der er afsat 5. mio kr. til friluftsliv i Naturnationalpark Stråsø). Der vil med fordel kunne inddrages flere finansielle aktører i samarbejdet omkring friluftsliv og formidling. Herning Kommune er ved at undersøge denne mulighed og har snakket med Nordea Fonden.

Formidling bliver også et af Naturnationalparkens omdrejningspunkter.

Herning Kommune vil gerne tage aktiv del i udviklingen af friluftslivet og formidlingen i Naturnationalpark Stråsø – og vil gerne bidrage økonomisk. Dejligt hvis alle Naturnationalparkens kommuner vil bidrage til finansiering af friluftslivsfaciliteter og formidling, så dette kan komme i højsædet.

Danmarks Naturfredningsforening: Per Mikkelsen

Per Mikkelsen har eftersendt DNs udspil til Naturnationalpark Stråsø, der er vedlagt referatet i Bilag 1).

Flere grundige analyser efterlyses i forbindelse med planlægningen af Naturnationalparken. Der bør laves en baseline, som også kortlægger de vigtigste biotoper og hvor de vigtigste arter findes, Det vil give mulighed for at følge udviklingen – så vi kan se om det går frem eller tilbage.

Naturstyrelsen skal forholde sig til bevaringsstatus, trusler og kulturfredningerne. De vigtigste områder er de lysåbne arealer (Natura 2000 og den § 3 beskyttede natur) samt truede og rødlistede arter – det er dette som skal prioriteres.

Skovarealet er i dag bevokset med indførte træarter. Hvad sker der, hvis de fjernes, og kan vi få en anden naturtype?

Der bør opstilles forskellige scenarier for områdets udvikling. Et nul-scenarie for hvis man ingenting gør. DN har opstillet 3 scenarier. DN's foretrukne scenarie er,

at der udover den naturlige kronstyrgræsning udsættes en moderat mængde kreaturer og heste samt supplerer med maskinel behandling/rydning. DN forholder sig skeptisk til at dyrene alene kan sikre de lysåbne naturarealer.

Den største trussel for området heder og ådale er tilgroning. Derudover påvirkes hederne af atmosfærisk kvælstof-nedfald.

Følgende er et stort ønske fra DN's side:

- Alle lysåbne naturarealer skal bevares som lysåbne, og hvor tilgroning allerede er sket, skal der laves en indsats.
- Hvis dyreholdet ikke er tilstrækkeligt til at sikre de lysåbne naturarealer skal der ryddes maskinelt.
- Serotina (glansbladet hæg) er et kæmpe problem og ønskes bekæmpes. Serotina vokser på alt for mange arealer, og det er en stor opgave at bekæmpe denne art.
- Der skal kigges på de særlige arter for området, som der skal tages hensyn til.
- Det er vigtigt at leve op til Natura 2000 forpligtelserne og at § 3 beskyttede naturarealer plejes.
- Nogle skovarealer bør ryddes med henblik på at skabe mere lysåbent natur og sammenhæng mellem de lysåbne naturarealer.
- Vigtige kulturspor må ikke forsvinde/vokse til i skov.

Dansk Ornitologisk Forening: Gert Thorhauge Andersen

Meget enig i DN's fremførte punkter på mødet. Har forud for aftenens møde ønsket en større snak om biodiversitet.

DOF har taget udgangspunkt i det udsendte baggrundnotat, hvor der er nævnt en række fuglearter, der lever i Naturnationalparken. Derudover er der fundet en ældre artikel om fugle på heden – her er der nævnt 8 fuglearter (artikel loves at blive eftersendt). Der bør være fokus på disse fuglearter - også de arter som engang var på heden som f.eks. hjelen (en karakterfugl på heden). Det ville være fantastisk at få hjelen tilbage som ynglefugl og se den løbe rundt på heden. Dette stiller krav om en hede med lav bevoksning. Det vil derfor være nødvendigt at kunne styre græsningstrykket. Styret græsning kan eksempelvis ske ved hyrdet fåregræsning.

Naturlig hydrologi er vigtig og ikke bare i ådalene. Der er fortsat mange grøfter i Lilleå-dalen, der kan kigges på. Madum å er stærkt kanaliseret. Det bør undersøges, om der kan laves naturlig hydrologi på den strækning af Madum å, der ligger inden for Naturnationalparken. I gamle dage løb åen igennem Filsø - måske interessant om man kunne udvide området ved opkøb af lavbundsarealer.

Den oprindelige Stråssø sø var større – den er blevet drænet med kanaler og grøfter. Kan søen genskabes? Måske der kan laves et spændende hydrologiprojekt her.

Der kunne være flere arealer, der kunne være spændende at få med i Naturnationalparken.

På kort og i foldere over området vil det være en god ide at medtage flere stednavne. Også gerne en forklaring på navnene – hvorfor hedder det f.eks. Paradisvej?

Holstebro Struer Landboforening: Anders Nørgård

Er grundlæggende positiv over for Naturnationalpark Stråsø.

De har tre hovedbemærkninger:

- Vildtskader og stigende vildtpres på naboarealer – set ud fra en lodsejers synspunkt. Hvordan vil Naturstyrelsen forholde sig til vildtskader på marker og indsatser som hegning, regulering, erstatning mm.?
- Sårbar natur. Det skal forhindres at lodsejere i nærheden af Naturnationalparken bliver dårligere stillet/får flere restriktioner/begrænsning i fremtidige udvidelsesmuligheder pga. sårbar natur i Naturnationalparken. Hvordan sikres, at der ikke sker en øget regulering for naboarealer?
- Dyrevelfærd skal være i orden. Det fremhæves at det ikke må gå som på Mols.

Dansk Rideforbund: Inger Skov

(Dansk Rideforbund har forud for mødet fremsendt input og ønsker, hvilket er vedlagt i Bilag 1).

Der er ikke tradition for, at der laves store stævner i Stråsø. Det er fint at større arrangementer afholdes i Klosterheden.

Ryttere nyder at ride i området og opleve naturen. Derfor ønskes gode adgangsforhold og lov til fortsat at afholde mindre arrangementer (på nuværende niveau).

Der er således et stort ønske om fortsat at kan ride i hele Stråsøområdet og ikke kun på ridestier.

Låger til ryttere må ikke være for smalle, og det er nødvendigt med stubbe ved lågerne. Låger må gerne selv kunne lukke.

Der køres med hestevogne i Stråsø og denne mulighed ønskes opretholdt.

Med hensyn til de dyr, der skal udsættes, vil rytterne være kede af, hvis der udsættes hingste.

Det er vigtigt at ridestier ikke anlægges for tæt på el-hegn.

Holstebro og Omegns Fiskeriforening: Gunnar Pedersen

(Der er eftersendt bemærkninger, hvilket er vedlagt i Bilag 1).

Naturnationalpark Stråsø er et spændende projekt, men der står meget lidt om vandløb.

Sportsfiskerne er optaget af, om vi fortsat kan arbejde i vandløbet (særligt Lilleåen) med udlægning af gydebanks og etablering af sandfang. Der er langt op til en god tilstand i vandløbet.

Tidligere var der mange stalling i Lilleåen, som stort set er væk. Laks er en fokusart og ørred er også presset. Antager at der fortsat skal ske måløpfyldelse for vandløbet uafhængigt af, om det er en Naturnationalpark eller ej.

Der sættes ikke fisk ud i Storåsystemet, da vandløbsøkosystemet skal klare sig selv.

Bæver er en ny gæst, som med dens aktivitet i vandløbet spærrer for opgang af gydefisk og hindrer produktion af nye laksefisk. Det pointeres at både bæver og laks er højt beskyttede.

Sportsfiskerne regner med af de kan fastholde deres brugsaftaler.

Idom Råsted Borgerforening: Henrik Bækstrøm Lauritsen

Glæder sig over at der fortsat vil være adgang til området, og er glad for at hegned er et lavt almindeligt kreaturhegn.

Er bekymret for den øgede bestand af kronstyr og markskader. Håber at der kan findes midler til kompensation af markskader – så det undgås at landmænd opsætter et Jurassic Park lignende hegn omkring marker – det vil være træls.

Dyrevelfærd er et bekymringspunkt. Dyrevelfærd er vigtig, og det skal der være styr på.

Tilbuddet fra Idom Råsted er brug af PLEXUS – her kan man mødes og tale om konflikter mellem natur og mennesker. Der er gode rammer for dialog og for et naturcenter/konferencecenter. PLEXUS ligger i forbindelse med den nye folkeskov og borgerforeningen har en ansøgning ude, hvor der søges midler til at ansætte en projektleder.

DGI Vestjylland: Niels Hybholt

Vigtigt at man fortsat kan komme ud og nyde naturen – også uden at møde mennesker.

Er bekymret for, at der kan ske ulykker mellem mennesker og udsatte dyr. Det ønskes derfor, at der ikke udsættes dyr. Der er ingen erstatningsmuligheder, hvis man kommer til skade – der er et erstatningsmæssigt limbo. Det kan godt være, at ulykker ofte skyldes hunde, men man er ikke herre over, hvem der medbringer hunde.

Der ønskes så lidt hegning som muligt. Foreslår at der kun etableres mindre folde, hvor der er behov for yderligere græsning. Frihold resten af arealet.

Besøgende kan nudges. Er der sårbare naturområder, kan man prøve at holde folk væk fra disse områder ved at anlægge stier uden for de sårbare områder.

Vedligeholdelse af stier og spor fx MTB er vigtig – at der bliver fjernet væltede træer fra stier/spor etc.

Indbyd spejdere til at være en del af naturgenopretningen – til at fælde træer og rydde heder. Lad mennesker være en del af interaktionen med naturen. Få flere grupper med. Realdania kan måske også spilles på banen.

Danmarks Jægerforbund: Ole Rønnow

(Input og bemærkninger er eftersendt, da referenterne ikke kunne nå at følge med):

Som jægere kan vi etisk ikke være med til at skabe natur på dyrenes bekostning, men om nødvendigt støtter vi udsætning af stude og vallakker.

Jægerforbundet mener at jagten/reguleringen i Naturnationalparken bør varetages af de lokale jagtforeninger i samarbejde med Naturstyrelsen.

Jægerforbundet støtter Naturstyrelsens forslag om at etablere almindelige lave kreaturhegn eller helt eller delvist undlade hegning (fremgår af udsendte faktaark).

Jægerforbundet mener at friluftslivet er vigtigt, og så længe det ikke skader Naturnationalparkens formål med at øge biodiversiteten, bør der i videst muligt omfang tages hensyn til rekreative aktiviteter. Vi vil samtidig pege på anvendelsen af intelligent adgang i Naturnationalparken. For eksempel kan aktiviteter flyttes/placeres og bidrage til at påvirke kronvildtets vandringsmønstre, særligt i relation til landbrugets marker uden for Naturnationalparken.

Jægerforbundet mener, at den folkelige opbakning og forankring skal sikres gennem reel indflydelse på Naturnationalparkernes etablering og udvikling i de lokale brugerråd. Det kan helt konkret ske ved at give de lokale organisationer reel indflydelse på forvaltningsplanen, hvilket også kan styrke ejerskabet til projektet.

Naborepræsentant: Peter Leth

Peter Leth pointerede at der ikke er entydig interesse og konsensus blandt naboer, men han er valgt af naboer på en nabovandring afholdt af Naturstyrelsen.

Peter har lavet en hjemmeside www.pluk.dk/nabo, hvor han samler informationer til naboerne ifm. arbejdet i den lokale projektgruppe omkring Naturnationalpark Stråsø. De emner han præsenterer på mødet er uddybet på hjemmesiden.

Ro er områdets identitet og styrke. Vi holder af roen. Hvis først roen er forstyrret er den svær at genoprette.

Fokus på ”gæster til kanten” dvs. vi skal udnytte de områder, hvor vi i dag har gode muligheder for at komme til. Det vil begrænse trafik og færdsel. Benyt derfor de områder, der ligger i kanten af Naturnationalparken, og som er nemme at køre til. Foreslår tre vigtige ankomststeder: Badesøen, Fuglsang bro og Lystbæk.

Hvordan bygger vi et fællesskab op omkring Naturnationalpark Stråsø? Det foreslås at danne ”Stråsøs Venner” – her kan vi mødes og udarbejde partnerskaber og skabe fællesskab.

Ønsker at NST kigger på kommunikation. Der findes mange teknologiske løsninger til fremme af kommunikation eks. som open source fx om nye tiltag, om forslag til forbedringer eller om registrering af forfald eller hærværk. Åbne licenser og vidensdeling behandles nærmere på hjemmesiden (pluk.dk/nabo).

Alle drømmene – vi har mange ønsker til vores naturarealer. Alle drømmene behøves ikke at blive udmøntet i Naturnationalparken – der er også plads og naturarealer uden for området, der kan være med til at opfylde vores drømme.

Hegn og stier behøver ikke ligge i skel. Af hensyn til naboer vil det være en god ide at holde en vis afstand til naboskel. Undgå at lægge fx P-pladser eller opholdssteder tæt på naboboliger.

Torsted Sogneforening: Kim Bertelsen

Torsted Sogn er vores interesse. Vi er taknemmelige over at blive hørt, og glade for at man kan bibeholde adgangen i området.

Det er et vigtigt ønske fortsat at kunne komme i området – at gå og færdes som man plejer. Folk i Torsted Sogn bruger området bl.a. til at plukke svampe og bær samt dyrke friluftsliv.

Kommunikation omkring Naturnationalparken er vigtig. Folk tror fejlagtigt, at der opsættes et 2 meter højt hegn og ved ikke, at der er tale om et lavt almindeligt landbrugshegn. Kan et virtuelt hegn blive en mulighed?

Dyrevelfærd skal være i højsædet og dyrevelfærd skal sikres.

Mange borgere i Torsted Sogn er landmænd. En øget vildtbestand vækker bekymring – bliver det muligt at få kompensation for markskader fra kronvildt?

Er både for og imod en øget turisme.

Borgeren i Torsted Sogn vil også gerne bidrage/hjælpe til - og en øget bosætning er et ønske.

Ulvetid: Preben Andersen

Fokus er på ulv og dens velbefindende. Foreningen har en række spørgsmål relaterende til ulv og Naturnationalpark Stråsø. (*Spørgsmål er eftersendt, da referenterne ikke kunne nå at notere*).

En af grundene til at Stråsø skal være NNP er at vi har ynglende ulv i området, det er nævnt i projektbeskrivelsen.

Men siden NST har offentliggjort yngleområdet, har der ikke været ynglesucces.

1. Hvad kommer der til at ske, i den nye NNP mht ulv?
2. Hvilket juridisk grundlag er der til stede, så folk lader dem være i fred, ikke opsøger ulvegrave, ikke forstyrrer dem i yngletiden, og hvordan har NST tænkt sig at håndhæve dette?
3. Hvorfor er kun 50% af ulvens kerneområde indeholdt i NNP området?
4. Hvordan vil NST sikre sig, at ulvene yngler i Stråsø igen?
5. Ulvene er stort set væk fra Stråsø pt, er formålet med en NNP så ikke delvist væk?
6. Hvad har I tænkt jer at gøre med low density arter i NNP?
Vi har kun to ynglesteder i dk.
Fiskeørn, havørn, ulv osv, vil i prioritere dette og hvordan?
7. Hvorfra har man det årlige besøgstal af "turister" i Stråsø der blev nævnt tidligere og har man en forventning om at dette tal vil stige i en kommende NNP Stråsø?

Tillægsspørgsmål:

Hvor overrendt er Stråsø pt.? I praksis møder man sjældent mange mennesker herude og ser ikke området som overrendt. Hvorfor tror man at der kommer mange flere i Naturnationalparken? Hvor kommer ideen fra at området vil blive overrendt?

DEBAT

Efter bordet rundt blev der spurgt om, hvad Naturstyrelsen havde hørt på mødet.

Poul Ravnsbæk opsummerede at følgende punkter gik igen:

- Biodiversitet
- Balance mellem beskyttelse og benyttelse af området
- Dyrevelfærd
- Friluftslivet
- Krondyr og naboer
- Hvilket hegn og hvilke dyr
- Nudging af folk og fæ
- Beskyttelse af særlige arter

Ovenstående listede punkter ligger inden for rammen af, hvad Naturstyrelsen skal behandle i ansøgningen om etablering af Naturnationalpark Stråsø.

Steffen Trolldoft: Er det rigtigt at der ikke skal foretages brandbekæmpelse inden for arealet?

NST svar: Det har vi ikke hørt eller læst om skulle være tilfældet.

Anders Gammelvind: Kommer der et brugerråd kun til Naturnationalpark Stråsø?

Poul Ravnbæks svar: Vi er i gang med en evaluering af brugerrådet, hvor brugerrådet fokuseres mod brugerne. Vi ved ikke hvor vi lander mht. Naturnationalpark Stråsø. Måske en lokal Stråsø-gruppe vil kunne få repræsentation i enhedens brugerråd.

Ole Rønnov: Vil det give mening at vi involveres i forvaltningsplanen?

Poul Ravnbæks svar: Ja – den lokale projektgruppe vil blive præsenteret for forslag til forvaltningsplan. Vi skal have lavet en ansøgning, der består af en projektbeskrivelse og principper for den fremtidige forvaltning - herunder hvilke greb vi vil anvende når eller hvis, der bliver behov for at gribe ind. Forvaltningsplanen balanceres – der skal være en klar kurs men med mulighed for fleksibilitet i forhold til muligheden for at erfare og blive klogere undervejs.

Peter Leth: Giv mulighed for at andre – særligt børn og unge - kan bidrage til at løse nogle af naturplejeopgaverne. Det giver god mening at indarbejde i forvaltningsplanen at menneskelig indgriben kan komme på tale.

Per Mikkelsen: Frivillighed kan ikke erstatte NST's arbejde. Involvering af frivillige er dog en rigtig god ide, som en del af formidlingen.

Per Mikkelsen påpeger desuden, at der skal tages hensyn til dyreetikken. Foreslår at der kun udsættes stude og vallaker og ikke i for stort antal, gerne mærket med GPS'er, så man kan følge hvor de er, og hvordan de har det.

Afvis at mountainbikere kan køre med lys på i Naturnationalparken. De stille aktiviteter bør prioriteres i Naturnationalparken og de sportslige mere forstyrrende aktiviteter må forlægges til andre område.

Formidling bør ske med så få og enkle anlæg som muligt. Formidlingsskilte skal kun forekomme på p-plader. Udkigstårne hører ikke hjemme i en Naturnationalpark. De er også dyre og pengene kan bruges bedre på andre faciliteter

Kim Bertelsen: Hvornår evalueres indsatsen i Naturnationalparken?

Poul Ravnbæks svar: Skoven skal på sigt blive urørt, men hvor lang tidshorisonten bliver, er ikke fastsat. Der er ingen slutdato, men vi anlægger en forsigtig tilgang, hvor vi vil høste erfaringer og løbene tilpasse derefter.

Preben Andersen: I skal nok høre fra de besøgende, hvis dyrene ikke har det godt.

Poul Ravnbæks svar: Vi skal i gang med et græsningsforsøg i Husby og her vil vi blandt andet også få hjælp fra lokale til at følge dyrevelfærden

Karsten Filsø: Bemærker sig den positive tilgang blandt mødedeltagerne. Dejligt at høre de positive tilbagemeldinger fra især borger-/sogneforeningerne. Der skal tages hensyn til de bekymringer, der rejses fra naboerne. Det er vigtigt at lokale folk fortsat kan komme i området og bruge området.

I forhold til Ulvetid præciseres at ulvene kun er én af mange arter, der ligger til grund for udpegningen af Naturnationalparken. Det er således ikke ulven, som er udslagsgivende eller bestemmende for at området er blevet udpeget
Peter Leth: Kommunerne opfordres til at differentiere belægningen på vejene i Naturnationalparken. Belægningen kan bruges konstruktiv og til at guide folk de rigtige steder hen – finere belægning fremmer f.eks. cykling, færdsel med banevogn etc.

Autocampere er et voksende segment, som man bør være opmærksom på i fremtiden.

Tommy Jensen: Vi har kørt MTB med lys på i 25 år i skoven uden problemer. Der er til gengæld mange biler der kører ulovligt om aftenen.
Vi har løbende dialog med NST og vi kører med svagt lys. Hvad er NST's holdning?

Steffen Trolldoft: Hjelmmlygterne er de værste.

Poul Ravnbæks svar: Vi kan ikke forbyde lys på cykler i skoven iht. loven/adgangsbekendtgørelsen. Folk reagerer måske på lyset nu pga. et måske stigende omfang. Vi skal så vidt mulig gøre plads til alle, og det er derfor godt når der er imødekommenhed brugerne imellem. Det er derfor fint at der køres med svagt lys.

Bilkørsel er blevet et stigende problem i løbet af coronaperioden og vi har fået flere naturvante brugere i skoven. Dialog og kommunikation er vejen frem.

Anders Gammelvind: Med hensyn til den organiserede sport er det vigtigt med dialog. Det er ofte den uorganiserede brug af skoven, der skaber problemer.

Vibeke Albinus: Lys i skoven – kan det påvirke dyrelivet? Udsætte dyrelivet for stress?

Peter Madsen: Lys er ikke problem så længe der køres på vejen, men hvis folk kører udenfor vejene bliver det et problem.

Inger Skov: Vi oplever også et stigende antal biler i skoven. Er der planer om at lukke veje i forbindelse med Naturnationalparken?

Poul Ravnbæks svar: Det er der ikke planer om – udgangspunktet er, at det bliver som nu. Vi må blive bedre til at kommunikere og så vidt muligt undgå "løftede pegefingre".

Ole Rønnov: Kommunikation/dialog mellem brugergrupperne kan løse mange problemer. Tidligere var der visse udfordringer mellem jægere og MTB'er som er løst gennem dialog.

Tommy Jensen: Et eksempel til inspiration: Jægerforbundet sender alle jagttiderne for de omkringliggende skove, så kommer vi da selvfølgelig ikke de dage hvor der afholdes jagt.

Karsten Filsø: Det er nok ikke alt, der kan lade sig gøre friluftslivsmæssigt, når det er biodiversitet, som er hovedformålet. De tre kommuner og NST bør samarbejde

omkring hvordan faciliteter og friluftsliv kan udvikles på de statslige og kommunale arealer.

Signe Berg Madsen: Vigtigt ikke at tage oplevelserne fra hinanden. Eksempelvis kan ulovlig bilkørsel eller at man stiger ud af bilen på kron dyrskuepladsen ødelægge andres oplevelser. Retningslinjer, skilte og fordeling af oplevelsesgoderne er derfor vigtige.

Tommy Jensen: Vi mangler MTB retningslinjer. I må meget gerne lave nogle retningslinjer for, hvordan man bør færdes i skoven. Men det er den uorganiserede kørsel, som er et problem.

Martin Rud: Er frivillig brandmand. MTB'erne er til stor hjælp, hvis de skal finde vej i skovene, - så det er i hvert fald meget positivt at nogen kender skoven så godt f.eks. ved tilfælde af brand.

Per Mikkelsen: Tror det vigtigt at forskellige former for færdsel og aktiviteter adskilles i Naturnationalparken. Områder til MTB, områder til ridende og områder til gående bør holdes adskilt af hensyn til de værdier, der skal beskyttes og for at skabe områder med ro.

Poul Ravnsbæk svar: Vi skal tænke os rigtigt godt om i forhold til vores planlægning, når vi skal have friluftslivsplan og græsningsplan til at gå op i en højere enhed.

Gert Thorhauge Andersen: Der er talt en del om nudging af kron dyr, men relativt lidt om biodiversitet. Hvad er succeskriteriet for Naturnationalparken? Hvordan vil man måle, om biodiversiteten får det bedre?

Poul Ravnbæks svar: Der vil blive overvågning i Naturnationalparken i et eller andet omfang. Derudover overvåges Natura 2000-områderne løbende af Miljøstyrelsen.

Vibeke Albinus: Biodiversitet er en selvfølge og Naturnationalparkens hovedformål, hvilket er grunden til at det ikke er blevet diskuteret nærmere – biodiversitet er taget for givet.